

per applicationem voluntatis. Nam cognitio novi effectus per aliam propositionem extrinsecus factam, non potest per se habere efficaciam ad illam majorem applicationem faciendam. Nec intellectus est capax ejus, cum per lumen ipsum naturali necessitate feratur ad videndum quantum potest.

17. *Impugnatur tertio Ægidius.* — *Refellitur etiam Scotus.* — Unde frustra excogitavit Ægidius illam majorem determinationem, vel unionem, aut collectionem virium intellectus ad videndum in Deo novum effectum, propter novam ejus conceptionem, factam per propositionem alterius Angeli. Quia intellectus beati ipso lumine gloriæ sufficienter confortatur, determinatur, et quasi colligitur, seu unitur, ut feratur toto conatu sibi possibili in Deum, et in eo videat, quidquid videre potest per tale lumen. Alioquin quoties Angelus videt novum effectum, sive per illuminationem alterius Angeli, sive per simplicem locutionem, sive per intuitionem effectus de novo facti, confortaretur ad videndum in Verbo illum effectum, si illum antea non videbat, est enim eadem ratio: illud autem incredibile, et plane ridiculum est. Aliter vero Scotus, ait Angelum illuminatum a superiori Angelo, et in ejus Verbo, seu mente, videndo mysterium revelatum, desiderare illud videre in Verbo increato, et tunc elevari, ut gaudens videat. Sed hoc, et supponit falsam opinionem, quod de novo aliquid in Verbo formaliter videatur; et sine fundamento fingit illud desiderium, et quod statim a Deo compleatur.

18. *Secundum pronuntiatum.* — Dicendum secundo est, ea quæ videntur in Verbo, tantum causaliter, id est, per revelationem, et cognitionem distinctam a visione Dei, recte posse cognosci per illuminationem alterius Angeli: ac proinde inferiorem Angelum eadem in Verbo causaliter videre. Ita docet Aureolus, in dicto cap. 3, licet addat limitationem, de qua statim dicam. Tenet etiam aperte Cajetanus, 4 part., quæst. 57, articulo 5, et a fortiori supponunt Scotus et Bassolis. Sequiturque manifeste ex dictis, quia Angeli illuminantur de his, quæ extra Verbum per divinam revelationem cognoscunt, sed hæc eadem sunt, quæ dicuntur videri in Verbo causaliter; ergo de his Angeli illuminantur: hæc autem ipsa illuminatio, et revelatio descendit ad inferiores Angelos per superiores; ergo cum superior Angelus illuminat inferiorem, de his, quæ in Verbo isto modo videre incipit, ipsum illuminat. Dicitur fortasse, non dici Angelum vi-

dere in Verbo causaliter omnia, quæ extra Verbum ei revelantur, sed ea tantum, quæ Deus illi immediate revelat. Ac proinde illa duo repugnare, revelari in Verbo, et per Angelorum illuminationem agnoscere. Sed hoc modo revocatur dissensio ad quæstionem de vocis significatione, in qua communis usus consulendus est: nullus autem theologorum, quem ego viderim, restrinxit ea, quæ dicuntur videri in Deo causaliter, ad ea quæ a Deo immediate revelantur. Unde Cajetanus, qui fortasse primus illum modum loquendi declaravit, in 1 p., quæst. 57, art. 1, ita illum explicuit, ut ea dicantur videri in Verbo causaliter, quæ cognoscuntur ex divinis illuminationibus, quæ se habent ad visionem Verbi, sicut accidentia quædam concomitantia successive, juxta congruentem dispositionem ad officia sua exequenda. Quod ergo revelatur de novo beatis Angelis, censetur quasi accidens essentialis beatitudinis, et ideo dicitur videri causaliter in Deo, seu in Verbo secundum appropriationem. At vero revelatio divina non limitatur ad eam, quæ immediate fit a Deo: nam licet fiat mediantibus Angelis, semper est revelatio divina, quia Deus est principalis revelans, et a quo provenit principaliter certitudo, et infallibilitas revelationis. Ergo etiam illa, quæ inferioribus Angelis per superiores illuminantur, in Verbo causaliter videntur: nam ratione status beatitudinis essentialis hujusmodi revelationes ipsis fiunt. Confirmatur, quia alias soli Angeli primæ Hierarchiæ aliqua in Verbo causaliter videntur, quia illi soli immediate a Deo revelationes accipiunt: consequens autem est contra communem sensum; ergo.

19. *Tertia difficultas.* — *Deciditur difficultas.* — Hinc vero nascitur tertia difficultas: nam sequitur illuminationem unius Angeli ab alio non esse, nisi meram locutionem, seu manifestationem sui conceptus. Consequens autem repugnat superius dictis, et continet inconveniens supra illatum. Quia sic etiam inferiores Angeli illuminarent superiores, cum illis suos conceptus manifestent. Sequela prima probatur: quia unus Angelus solum illuminat alium imprimendo illi speciem, quæ sit principium cognoscendi: sed non potest imprimere speciem, nisi sui actus, vel conceptus, quod ad puram locutionem pertinet: ergo non distinguitur illuminatio a pura locutione. Ad hoc vero respondendum est, duo esse in illuminatione distinguenda. Unum est res, vel effectus futurus, aut mysterium de quo fit illuminatio: alterum est conceptus, qui de tali re in Angelo

est illuminante, quo mediante fit illuminatio: et dici potest Verbum, quo unus alium docet, et illuminat. Verissimum ergo est superiorem Angelum non illuminare alium, nisi manifestando illi conceptum suum: quia non habet aliud verbum quo illi loquatur. Concedo etiam non manifestare alteri suum conceptum, nisi imprimendo illi speciem ejus: quia non est aliud quod possit in inferiorem efficere.

20. *Progreditur decisio.* — Unde consequenter admitto, actionem illam respectu manifestationis proprii conceptus non esse propriam illuminationem: quia solum est quædam simplex manifestatio in se per solam impressionem speciei, qua comparata alter sua propria virtute, sine alterius magisterio cognoscit rem proxime per illam repræsentatam; quod non satis est ad propriam illuminationem respectu talis objecti. Nihilominus tamen illam et locutio, prout est de rebus cognitis a superiori Angelo, est propria illuminatio, quia veritas illarum manifestatur inferiori Angelo medio superioris Angeli conceptu, et per illum manu ducitur, et juvatur ad cognoscendam talis rei veritatem, seu effectum, quem Angelus illuminatus in conceptu alterius tanquam in signo cognoscit. Diximus enim in superioribus, Angelum cognoscendo verbum mentis alterius, per illud cognoscere rem in illo repræsentatam: et ideo eadem locutio, quæ respectu cognitionis ipsius verbi non est illuminatio, respectu rei in illo repræsentatæ potest esse illuminatio. Sicut etiam quando magister docet discipulum per sensibilia verba, discipulus primo cognoscit verba ipsa, formando proprios conceptus eorum, in hoc tamen non docetur, neque illuminatur, per illa autem verba dirigitur, et juvatur ad res cognoscendas, et ita per ea illuminatur. Ad hunc ergo modum inter Angelos id intelligere debemus.

21. *Instantia.* — *Diluitur.* — Urgebis, quia etiam cum Angelus inferior loquitur superiori, præter conceptum suum, quem primo illi repræsentat, manifestat etiam veritatem a se cognitam, et nihilominus non illuminat illum etiam circa rem repræsentatam per suum verbum, ut sæpe dictum est; ergo nec superior illuminabit inferiorem de re, quam cum suo conceptu ei manifestat: vel si hic illuminat, etiam alter: nam eadem ratio intercedere videtur. Respondeo, ideo inferiorem non illuminare superiorem, quia vel non repræsentat illi rem novam, quam ipse prius non sciret, vel quia non repræsentat illam, quasi eammet explicando, et medium ad veri-

tatem cognoscendam ostendendo, sed mere narrando aliquid per modum historiæ: superior item si interdum hoc modo loquatur inferiori, etiam illum non illuminabit. Tamen, quia ex vi sui gradus, et ordinis potest illum quasi docere, et veritatem explicare, vel etiam rationem assentiendi ostendere; ideo dicitur eum illuminare. An vero interdum inferior possit hoc modo loqui ad superiorem, dicam in capite sequenti, ubi hæc difficultas ex professo tractanda est.

22. *Quarta difficultas.* — Ultima difficultas est quam supra Ægidius in quadam confirmatione attingebat, qui sequitur Angelum ex vi illuminationis alterius non cognoscere veritatem sibi propositam per talem illuminationem, nisi ex auctoritate revelantis, ac proinde per quamdam fidem angelicam. Hæc autem magna imperfectio est, et non meretur illuminationis nomen, si inter homines magister non faciat, ut discipulus rem intelligat, ferendo iudicium de illa, per propriam rationem, vel medium ipsi rei aliquo modo intrinsecum, sed tantum ut rem propositam credat propter magistri auctoritatem, non illuminabit illum, quia re vera non facit cognoscere veritatem, sed humano modo credere; ita ergo esset inter Angelos. Sequela patet, quia unus Angelus non illuminat alium, nisi ostendendo illi mentem suam, et cognitionem, quam de tali veritate habet; ergo ex vi locutionis illius solum poterit inferior Angelus cognoscere, rem sibi propositam in Verbo alterius esse veram, id est, quia alius illam proponit ut veram; non quia ipse videat rem ipsam ita esse. Probatur consequentia, quia Angelus ex vi illuminationis non videt rem per propriam speciem ejus, sed solum per speciem inditam ab illuminante, quæ est species verbi ejus, per quod indirecte cognoscitur res repræsentata in illo: et consequenter non cognoscitur esse vera, seu ita esse, nisi quia ita in verbo alterius repræsentatur.

23. *Prima aliquorum solutio.* — *Refellitur.* — Dicitur fortasse, licet per se illuminatio non conferat nisi speciem conceptus Angeli illuminantis, per quam primo cognoscitur idem conceptus, et secundario res repræsentata in illo; nihilominus inde excitari Angelum illuminatum ad utendum speciebus propriis ejus rei, de qua illuminatur, quas habet congenitas: et ita media illuminatione pervenire ad cognitionem veritatis in seipsa, et per proprium ac intrinsecum medium. Sed contra hoc obstat primo, quia hoc non habet locum in fu-

turis contingentibus, de quibus est præcipua illuminatio, quia licet Angelus utatur propriis speciebus talium rerum, non poterit veritatem ipsam in se cognoscere, sed per medium extrinsecum, et auctoritatem dicentis, et idem est, quando illuminatio est de rebus præteritis, quæ jam non exstant, nec habent causam necessariam. Quod si illuminatio sit de re existente, vel tantum proponitur simplex veritas, quod talis res existat, et tunc non erit vera illuminatio, sed simplex narratio, vel excitatio ad attendendum. Si vero illuminatio sit de aliquibus rationibus talis mysterii Angelo occultis, et ex voluntate divina pendentibus, tunc non poterit Angelus illuminatus per proprias species talis mysterii cognoscere rationes illas in se, quia non repræsentantur per tales species, nec fortasse videri clare possunt, nisi in Verbo Dei; ergo ex vi illuminationis Angeli, nunquam res cognoscitur, nisi in veritate Angeli loquentis.

24. *Secunda aliorum solutio rejicitur.* — *Difficultatis decisio tenenda.* — *Probatur efficaciter.* — Propter hanc fortasse causam dixerunt auctores supra citati, per illuminationem Angeli fieri, ut confortetur intellectus Angeli ad videndam veritatem, de qua illuminatur, in ipso Verbo Dei, et per ipsam visionem beatam. Sed, quia hoc probabile non est (ut ostendi): respondeo, concedendo, Angelum ex vi illuminationis alterius, solum videre clare, et in se conceptum Angeli illuminantis: veritatem autem de qua illuminatur, solum cognoscere per iudicium, et assensum fundatum in veritate illuminantis. Ita docent Scotus et Bassolis in locis supra citatis ex 2, distinct. 9, et probatur efficaciter discursu facto. Nec hoc est contra perfectionem illius status beatifici, quia imprimis ille assensus non est fidei, qualis est in nobis, sed est evidens in testificante, quia Angelus illuminatus evidenter videt Angelum sibi loquentem, et de tali re testificantem, et illum esse beatum, nec posse mentiri. Unde scit etiam Angelum se illuminantem accepisse veritatem, quam sibi proponit, ab ipso Deo, vel immediate, si Angelus sit supremæ Hierarchiæ: vel saltem mediate, si sit alicujus ordinis intermedii. Et ita cognoscit ultimate rem sibi propositam in prima veritate clare, et evidenter revelante, quæ est perfectissima cognitio, et ad accidentalem beatitudinem expectans, et secundum locum perfectionis in ea tenens, post visionem Dei, et rerum, quæ in ipso formaliter videntur.

25. *Rejicitur modus quo Scotus et Bassolis explicant illuminatum videre rem, de qua illuminatur.* — Addunt vero Scotus et Bassolis, Angelum ex hac illuminatione, seu locutione in se recepta, convertere se ad videndum veritatem in Angelo illuminante rem, de qua sibi loquitur, et hanc cognitionem visionem vocant, dicuntque perfectiorem esse auditione. Sed hoc obscurum, et difficile apparet; nam si nomine auditionis intelligant solam impressionem speciei intelligibilis, et illam comparent ad actum secundum cognoscendi per illam elicitum, sic verum est, actum hunc esse perfectiorem, quam sit pura speciei impressio. Verumtamen improprie sola receptio speciei vocatur auditio: quia auditio actionem vitalem audientis significat. Et consequenter improprie actus ille vocatur visio ab auditione distincta, cum per illam primo percipiatur mens, et sermo loquentis, et res dicta non concipiatur nisi per verbum, seu conceptum ejus. Si vero per auditionem intelligant illum actum intelligendi, quod Angelus illuminatus rem cognoscit per locutionem alterius: non apparet quis sit alius actus cognitionis ejusdem rei auditæ ab alio, quam visionem ipsi appellant, et dicunt esse perfectiorem. Nam ipsi etiam aiunt, per eam converti Angelum illuminatum ad videndam eandem rem in Angelo illuminante. Quæ videtur repugnantia, quia videre in Angelo illuminante, nihil aliud esse potest nisi videre mentem illuminantis, et in illa, seu per illam cognoscere rem, de qua ille loquitur. Hæc autem visio non est actus distinctus ab auditione, nec est posterior illa, sed vel omnino simul, vel si idem actus ratione distinguatur, ut visio cogitationis Angeli illuminantis, et ut auditio rei, de qua illuminat, prior natura est visio illa, quam auditio.

26. *Proponitur verus modus.* — Unde dico, post inditam speciem ab Angelo illuminante immediate elici actum in illuminato, quo et actum loquentis, et veritatem sibi propositam cognoscat. Post hunc vero actum posse Angelum illuminatum magis directe, et proprie concipere, et apprehendere rem jam sibi propositam per verbum alterius, utendo propriis speciebus ejusdem rei, quas potest habere congenitas ad cognoscendam rem illam, ut possibilem, seu quoad quidditatem abstrahentem ab existentia. Nihilominus tamen si hæc apprehensio secunda includat iudicium veritatis sibi illuminatæ, necesse est ut apprehendatur sub habitudine ad revelantem, quia talis veri-

tas solum per illam revelationem manifestata est, et quoad hoc semper retinet rationem auditionis, et quasi credulitatis.

CAPUT XV.

QUO PROGRESSU, ET ORDINE SUPERNATURALES ILLUMINATIONES ANGELORUM, A DEO USQUE AD INFIMOS ANGELOS DERIVENTUR.

Tres suppositiones. — Tria in hoc titulo supponuntur, et multa alia quærentur. Primo enim supponitur, primum fontem et originem omnium illuminationum Angelorum esse Deum ipsum. Quod verissimum est: tum quia illuminationes sunt de his, quæ totam naturam angelicam superant, ut dictum est, et tradit D. Thomas, quæst. 9, de Verit., art. 1, ad 9, ea vero quæ sunt supra angelicam naturam, non possunt cognosci, nisi per revelationem, quæ a Deo incipiat, sub tali revelatione visionem beatificam comprehendendo. Tum etiam, quia principalis auctor talium illuminationum est Deus; reliqui vero omnes sunt ministri, ac propter ministerium revelationes accipiunt, et ab ipsomet Deo de sua voluntate, ac decretis certi redduntur. Quia nemo scrutatur, quæ sunt in corde et voluntate Dei, nisi spiritus Dei, et cui voluerit ipse revelare: at illuminationes angelicæ sunt de his secretis; ergo necesse est, ut ab ipso Deo originem ducant. Secundo supponitur necessarium esse, ut omnis illuminatio immediate fiat ab ipso Deo alicui Angelo. Patet, quia inter Deum, et totam collectionem Angelorum nullum est medium; ergo necesse est, ut illuminatio in aliquo Angelo immediate a DEO sit. Loquimur autem de solis Angelis beatis, quia reliqui exclusi jam sunt ab illa familiaritate cum Deo, ut infra dicemus. Solum ergo posset dubitari de Christo, ut homine: nam est quoddam medium inter purum Deum et omnes Angelos. Verumtamen ante Incarnationem non erat hoc medium; et ideo tunc necessarium erat illuminationem Angelorum immediate inchoari a Deo per divinitatem ipsam circa aliquem Angelorum. Post Incarnationem autem credendum est illuminari omnes Angelos, etiam supremos a Christo Domino tanquam a capite, et principali salutis auctore, ad quam salutem hæc illuminationes ordinantur. Nunc autem, quia Christus Deus est, sub Deo ipsum comprehendimus. Tertio supponimus, hanc illuminationem non fieri a Deo immediate omnibus Angelis, sed per superiores ad inferiores descendere. Hoc satis in

superioribus probatum est contra Durandum; est ergo hæc ordinaria lex divinæ providentiæ, ut cæteri theologi cum Dionysio docent.

2. *Primum dubium.* — *Quo pacto illuminationum series disponatur.* — His ergo suppositis varia oriuntur dubia. Primum est, an Deus unum tantum Angelum illuminet, semperque eundem, ita ut per eum omnes alios illuminet; vel plures sint Angeli, qui a Deo immediate illuminantur: cum quo aliud conjunctum est, nimirum, an prius saltem ordine naturæ, et causalitatis illuminentur omnes Angeli superiores, quam quilibet inferiorum; seu e contrario, an contingat per illuminationem aliquid scire inferiorem Angelum, quod aliqui superiores nesciunt? Potestque hoc dubium tractari tam inter Angelos diversarum Hierarchiarum, quam intra eandem Hierarchiam; imo et intra eundem ordinem. Vel certe etiam inter æquales in specie, si in Angelis dantur.

3. *Quid respondendum videatur ponentibus Angelos omnes specie distinguere.* — Unde advertere oportet, hoc dubium maxime habere locum in opinione asserentium non dari duos Angelos unius speciei: nam inde sequitur, tantum unum esse supremum omnium Angelorum in natura, et consequenter etiam in gratia, et gloria, quæ juxta proportionem data esse creduntur. Unde, si vera est regula Dionysii, quod Deus illuminat inferiores per superiores, videtur sequi, Deum solum per illum supremum Angelum illuminare omnes inferiores. Et consequenter in altera parte dubii sequi videtur, quoties illuminatio pervenit ad aliquem inferiorem per omnes superiores ad eum pervenisse, et si perveniat ad infimum omnium Angelorum, prius factam esse in omnibus Angelis superioribus. Ac proinde nihil revelari inferiori Angelo, quod ab omnibus superioribus non faciatur: quia per illos omnes tantum de manu in manum; a supremo usque ad infimum descendit. Probatur tota illatio ex generali regula proposita, quod Deus illuminat inferiores Angelos per superiores. Nam sicut ob hanc causam Deus illuminat secundum per primum, ita tertium per secundum, et sic consequenter de cæteris: nam semper eadem proportio servatur.

4. *Rejicitur talis revelationum series.* — Hæc autem parum credibilia per se statim apparent. Cur enim in tanta multitudine Angelorum fingemus, illam seriem revelationum descendere a Deo usque ad infimum Angelum per tot media? Præsertim quia sæpe in Scriptura legitur unum Angelum ad plures simul loqui,